

p r i k a z i

Raino Malnes, Knut Midgard, *Politička filozofija*, CID, Podgorica, 2009.

Knjiga *Politička filozofija* autora Raino Malnesa i Knut Midgarda profesora sa Instituta političkih nauka Univerziteta u Oslu koju je štampao podgorički Cid 2009. godine je dio projekta "Osnova za razvoj demokratije na Balkanu" nastao kao rezultat bilateralne saradnje Crne Gore i Norveške.

Ovom knjigom i njenim sadržajem autori su potvrdili tezu da je istorija političkih, socijalnih i filozofskih ideja živa, pulsirajuća materija koja čitaocu koji je zainteresovan za ovakvu vrstu štiva nudi čitavo bogastvo ideja i argumenata na teme kao što su: politika, politička djelatnost, zajednica, dijalog, čovjek, komunikacija, moral, suverenitet, vlast, moć, ustav.

Knjiga je prvenstveno namijenjena studentima društvenih nauka, ali i svima onima koji „žive“ i osjećaju probleme crnogorskog društva na putu osvajanja i utemeljenja principa demokratičnosti kako na nivou zajednice u cjelini, tako i na nivou samog pojedinca kao društvenog, političkog, moralnog bića.

Ono što ovu knjigu čini posebno interesantnom jeste insistiranje autora (što se može zaključiti već i iz prvog poglavlja), na shvatanju politike i političke djelatnosti kao procesa koji bi se trebao odvijati u pozitivnoj atmosferi na principu dijaloga i poštovanja onog „drugog“ i njegove različitosti.

Poglavlja u knjizi (ukupno ih je 23) su koncipirana tako da predstavljaju zasebne, zaokružene cjeline koje se mogu čitati svaka za sebe, a ono što treba istaći kao posebnu vrijednost ove knjige jesu izvodi iz izvornih djela kojima se potknepljuje svaki izrečeni stav. Na kraju

knjige čitalac može naći iscrpnu i bogatu bibliografiju na osnovu koje može, ako on to želi, krenuti u dalje i dublje istraživanje tema koje čine njen sadržaj.

Autori drugo poglavlje započinju sa antičkim filozofima Platonom i Aristotelom, stavljajući akcenat na demokratski duh stare Grčke koji je ispunjavao institucije gradova država – polisa Atine, Tebe i Sparte. Kroz analizu strukture Platonove idealne države utemeljene na ideji pravednosti i Aristotelovog razlikovanja legitimnog i nelegitimnog državnog uređenja autori nas uvode u teme demokratije, slobode, odnosa društva i države. Istorijski nit dijaloga na ove teme autori nastavljaju dalje sa klasicima prirodnog prava kao što su Marko Tulije Ciceron i Sveti Toma Akvinski, predstavnicima teorije društvenog ugovora T. Hobsom, Dž. Lokom i Ž. Ž. Rusoom, prosvjetiteljstva D. Hjumom, A. Smitom i I. Kantom, konzervativizma i političkog romantizma E. Berkom i Hegelom sve do Dž. S. Mila klasika političkog liberalizma, autora političkog spisa „O slobodi“ sa kojim započinje moderni koncept poimanja demokratije i slobode pojedinca i A. De Tokvila koji istoriji političkih i socijalnih ideja nudi drugačiji pogled na demokratiju sagledan kroz funkcionisanje lokalne zajednice (opštine) u Americi.

Od 14. do 20. poglavlja autori čitaocu nude istorijski i sadržajno koncizan pregled svih vladajućih ideologija od marksizma i socijalizma, liberalizma i komunitarizma, fašizma i nacizma. Posebno interesantno i vrijedno je što autori u taj niz uključuju i feminizam – izražen kroz glavne struje feminističkog mišljenja, ali i feminističku recepciju klasičnih filozofa i

njihovih ideja i ideologiju ekološke etike – koja po autorima stoji spram „ljudskog šovinizma“ u odnosu na „netaknutu prirodu kao vrijednost po sebi“.

U poglavlju koje obrađuje temu ustava i ustavotvorne politike autori knjige čitaoca pozivaju na dijalog sa Š. Monteskijeom i njegovim idejama o prevazilaženju problema zloupotebe vlasti principom njene podjele na zakonodavnu, sudsku i izvršnu, konceptu koji je našao mjesta u ustavima svih demokratskih društava.

I na kraju u posljednjim poglavljima knjige autori se bave pitanjima čovjeka, njegove spremnosti na komunikaciju i političku odgovornost kroz moralne dileme. Autori od čitaoca zahtjevaju aktivan (angažovan) misaoni odnos prema onim pitanjima bez čijeg dubljeg teorijskog razmatranja ni ne možemo govoriti o ostvarenju slobodnog i demokratskog društva, a prema tome ni slobodnog čovjeka akcentujući upravo dimenziju čovječnosti kao odlučujuću supstrat čovjekovog društvenog bića.

Mirjana Popović

Ričard Senet, *Kultura novog kapitalizma*, Arhipelag, Beograd, 2007.

Kapitalizam je u cjelokupnoj istoriji karakterisala izuzetna dinamičnost, i upravo ta odlika ga je učinila dominantnim i osobenim u odnosu na sve druge sisteme. Sklonost ka konstantnoj promjeni, kao prirodnom stanju, odlikaovala je i sve njegove podsisteme, a od toga nije bila imuna ni kultura. Svaka nova etapa razvoja, svaka nova epoha donosi nesto novo, nešto drugačije u odnosu na prethodno stanje. Upravo Ričard Senet, po mnogima vodeći savremeni svjetski sociolog i teoretičar društvenih procesa, u svojoj knjizi *Kultura novog kapitalizma* nastoji da ukaže na sve specifičnosti koje kapitalizam u savremenom dobu nosi sa sobom. On ne otkriva samo način rada savremenih firmi i kompanija već istražuje način na koji njihovo funkcionisanje prodire na teritoriju kulture. Senet ovdje kulturu poima u najširem mogućem značenju, kao način života koji dominira u modernom svijetu, tako da insistira, kako sam kaže, više na njenom antropološkom značenju nego umjetničkom.

Autor priču o novom kapitalizmu počinje u Port Hjuronu 1962. proglašom Nove ljevice gde su mladi radikali i entuzijasti isticali želju za potpunim preobražajem postojećih institucija, koje su se po

definiciji odlikovale izuzetnom glomaznošću i krutošću. Želja je bila usmjerena u pravcu ukidanja takvih „birokratskih zatvora“, „gvozdениh kaveza“, kako bi se stvorile zajednice koje bi svojim manjim obimom donijele drugačije odnose individua koje funkcionišu unutar njih. Vjerovalo se da je cilj lako ostvariti i da će smanjenje velikih sistema doprinijeti povećanju povjerenja i solidarnosti među zaposlenima koji ih sačinjavaju. Novi sistemi bili bi manji i lakše bi se prilagođavali konstantnim promjenama, što bi dovelo do bolje međusobne saradnje i razumjevanja. Ustvari, došlo bi do višeg stepena slobode. Želje lijevih radikala su ispunjene ali posledice nisu bile onakve kakve su oni pretpostavljali da će biti. Efikasnost novih sistema u ekonomskom smislu nije sporna ali takav razvoj bio je praćen nestajanjem određenih kulturnih vrijednosti. Raščlanjivanje velikih institucija uslovalo je i raščlanjivanje života mnogih ljudi, i upravo takvo stanje karakteriše savremeno društvo. „Mesta u kojima ljudi rade podsjećaju na željezničke stanice a ne na naselja, usled zahteva na poslu porodični život izgubio je svoj pravac. Migracija je obelježje globalne ere, seljenje a ne nastanjivanje“ (str. 8). Samo